

การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธของชาวสวน
ในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร

STRENGTHENING SOCIAL RESPONSIBILITY IN THE BUDDHIST WAY OF GARDENERS IN
CHET RIU SUBDISTRICT BAN PHAEO DISTRICT SAMUT SAKHON PROVINCE

พระมหาสมภักดิ์ สิริวณฺโณ (สังข์ทอง)¹, พระเจริญพงษ์ วิชัย, ผศ. ดร.²

พระมหาวีรวิชญ์ วรินโท³

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย^{1,2,3}

Phra Maha Samphak Siriwanno (Sangthong)¹, Phrajaroenphong Wichai Asst.Prof. Dr.²

Phramaha Weeratis Varinto³

Buddhapanyasri Dvaravati Buddhist College Mahachulalongkornrajavidyalaya University^{1,2,3}

Corresponding Author E-mail : smphakdisangkthxng@gmail.com¹, jaroen1phong@gmail.com²

(Received : June 27, 2025; Edit : July 10, 2025; accepted : July 16, 2025)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการศึกษาแนวทาง “การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความรับผิดชอบต่อสังคมของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร 2) เสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธของชาวสวน และ 3) พัฒนาการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธของชาวสวนในพื้นที่ดังกล่าว

ผลการวิจัยพบว่า ชาวสวนมีแนวทางดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม โดยเฉพาะในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการพัฒนาสังคม การลดการใช้สารเคมี การรวมกลุ่มสหกรณ์ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน รวมถึงนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ใช้หลักศีล 5 การเจริญสติ และการให้ทาน มาใช้จริงในชีวิตประจำวัน ส่งผลต่อการสร้างคุณธรรม ความมีวินัย ในระดับบุคคลและชุมชน อีกทั้งการเสริมสร้างพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคมเกิดจากปัจจัยสำคัญ คือ การสนับสนุนจากครอบครัว ชุมชน และภาครัฐ ร่วมกับค่านิยมท้องถิ่นที่หล่อหลอมด้วยพระพุทธศาสนา ผลลัพธ์ที่สำคัญที่สุดของงานวิจัยนี้ คือ การพบว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยสร้าง “จิตสำนึกสาธารณะ” ให้แก่ชาวสวน จนสามารถพัฒนาแนวปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ทั้งในระดับสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม พร้อมทั้งถ่ายทอดคุณค่าดังกล่าวให้กับคนรุ่นใหม่

คำสำคัญ : การเสริมสร้าง, ความรับผิดชอบต่อสังคม, สังคมวิถีพุทธ, ชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว, อำเภอบ้านแพ้ว, จังหวัดสมุทรสาคร

Abstract

This research article is a study of the approach to “Strengthening Social Responsibility in the Buddhist Way of Life of Gardeners in Chet Riew Subdistrict, Ban Phaeo District, Samut Sakhon Province”. The objectives are to 1) study the social responsibility of gardeners in Chet Riew Subdistrict, Ban Phaeo District, Samut Sakhon Province, 2) strengthen the social responsibility of gardeners in the Buddhist way of life, and 3) develop the development of strengthening the social responsibility of gardeners in the said area.

The research results found that gardeners have a way of life that is consistent with Buddhist principles, especially in terms of environmental conservation and social development, reducing the use of chemicals, forming cooperative groups, and participating in community activities, including applying Buddhist principles, using the Five Precepts, developing mindfulness, and giving alms in daily life, which affects the creation of morality and discipline at the individual and community levels. In addition, the promotion of social responsibility behavior comes from important factors: support from family, community, and government, along with local values shaped by Buddhism. The most important result of this research is the discovery that Buddhist principles are an important mechanism that helps create “public consciousness” for gardeners, enabling them to develop tangible practices at the environmental, economic, and social levels, as well as pass on such values to the new generation.

Keywords: Strengthening, Responsibility, Buddhist Society, Gardeners in Chet Riw Subdistrict, Ban Phaeo District, Samut Sakhon Province.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นสังคมเกษตรกรรมที่มีชาวสวนและชาวนาเป็นฐานรากของเศรษฐกิจและวัฒนธรรมมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคกลาง นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงขึ้นครองสิริราชสมบัติและมีพระปฐมบรมราชโองการ นับได้ว่า เป็นสัญญาประชาคมที่พระราชทาน นับแต่บัดนั้นมาว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรมเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” เป็นต้นมาพระองค์เพื่อความผาสุก และเพื่อประโยชน์สุขแห่งปวงพสกนิกรมาโดยตลอดทรงอุทิศพระวรกาย พระสติปัญญา พระราชทาน พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ ดำเนินโครงการที่รู้จักกันดีว่า เป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ 3,000 กว่าโครงการ (มัญญมุกข์ประดิษฐ์, 2542) เนื่องมาจากพระราชดำริเกือบทั้งหมด ก็คือ ความพออยู่ พอกิน และความมีชีวิตอยู่ที่ดี สมถะ พอเพียง ในทุกมิติของชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนได้ชัดเจน และสอดคล้องกับหลักธรรมแห่งพระพุทธศาสนาที่ว่า ด้วยการดำรงชีวิตที่ประเสริฐพอเหมาะพอควรและการเดินสายกลางตามสมมติสังขะในโลกียธรรมด้วย “วิถีแห่งพุทธ” ครอบคลุมที่ยังไปไม่ถึงระดับปรมาตมธรรม ในการดำรงชีวิตอยู่ในโลกียธรรม และรู้เท่าทันความเป็นไปและความเป็นจริงของโลก รู้จักประสานกลมกลืนกับโลก ชีวิตและธรรมชาติใช้ประโยชน์ และนำกฎเกณฑ์ของธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติมาใช้เท่าที่จำเป็นและให้ก่อประโยชน์สูงสุดโดยไม่เป็นการทำลายและเบียดเบียนกัน (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร., 2540) ในความเปลี่ยนแปลงตามกฎแห่งอริยสังขะและไตรลักษณ์ ทำให้ชีวิตดำรงอยู่ได้อย่างมีอิสรภาพ ไม่ถูกบีบคั้นด้วยความยึดมั่นถือมั่น และมีชีวิตอยู่ได้โดยมี “ปัญญา” เป็นตัวกำกับอยู่ได้โดยไม่โลภ ไม่เบียดเบียน ไม่แก่งแย่งชิงดี (สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2540) และหลงใหลได้ปลื้มกับวัตถุจนเกินสมควรจนกลายเป็นผู้คลั่งไคล้ใน “วัตถุนิยม” และ “บริโภคนิยม”

ในช่วงระยะเวลาเดียวกันกับที่ประเทศไทยได้มีและใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมเป็นกรอบ และแนวทางในการพัฒนาประเทศโดยอิงแนวความคิด การพัฒนาระบบเศรษฐกิจกระแสหลักและได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ.2504 เป็นต้นมานั้น (สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2540) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ได้เสด็จพระราชดำเนินเข้าไปยังท้องถิ่นทุรกันดารห่างไกลซึ่งเป็นบริเวณที่นักพัฒนาเศรษฐกิจและนักวางแผน ถือว่าเป็นที่ “ไม่มีแววของการพัฒนา” ความไม่มีแววของการพัฒนานั้นก็คือ การขาดความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร การขาดปัจจัยการผลิต การขาดบุคลากร และการขาดความสะดวกต่างๆ ทรงเริ่มพัฒนาในบริเวณที่ไม่มี “แวว” ของการพัฒนาให้มีสภาพดีขึ้น ให้ชุมชนนั้นเข้มแข็งขึ้นก่อน ให้ประชาชนผู้ยากไร้ในถิ่นทุรกันดารนั้น “พออยู่-พอกิน” ไม่ให้ถึงกับอดอยากแร้นแค้นอันจะนำมาซึ่งปัญหาที่ยิ่งใหญ่ในอนาคต ทรงรับสั่งเสมอว่า “ชาวบ้านปวดหัว อดอยาก ต้องแก้ไขให้หายปวดหัวก่อน” (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.), 2530) ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะเป็น สามารถแก้ไขปัญหาและก่อประโยชน์ได้จริง ตลอดจนต้องมุ่งไปสู่วิถีแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainability) อย่างเป็นองค์รวมอีกด้วย (สำนักงาน กปร) โดยนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นแนวคิดหลัก (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.), 2545) ซึ่งมุ่งเน้นไปที่การสร้าง “พออยู่” “พอกิน” ความ “พอเพียง” และ “พอดี” ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้นนับว่าสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมในเรื่อง “มัชฌิมาปฏิปทา” ในระดับ จริยธรรมทั้งสิ้น ทุกพื้นที่ที่ได้เสด็จไปสงเคราะห์เกื้อกูลพสกนิกรที่ต้องการความช่วยเหลือ และอยู่ในสภาพที่ยากไร้จะทรงแนะนำสั่งสอนให้เดินทางสายกลาง รู้จักเพียงพอในการบริโภคและการใช้ชีวิต ลดละเลิก ความโลภ อบายมุขและวัฒนธรรมการบริโภคตามกระแสบริโภคนิยม ที่ฟุ่มเฟือย ไร้สาระ และไม่รู้จักเพียงพอ ทรงเน้นเสมอถึงเรื่องการมัชฌิมา อดออม ควบคู่ไปกับการสร้างความมั่นคงและเกื้อกูลกันในชุมชนพร้อมๆ กับการสร้างความมั่นคงและมีธรรมในจิตใจไม่เอนเอียง เอาเปรียบ รู้จักการเสียสละและ “การให้” ขณะเดียวกันก็ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกันตลอดจนไม่เป็นการเบียดเบียน และทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอีกด้วย

จากพื้นฐานของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เมื่อเทียบกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาประกอบด้วยส่วนที่เป็น โลกียธรรม และ โลกุตระธรรม โลกียธรรมนั้นเป็นคำสอนที่มุ่งการดำรงชีวิตอยู่ในโลกนี้ (และโลกหน้า) ด้วยดี ส่วนโลกุตระธรรมนั้นมุ่งหมายเพื่อความหลุดพ้น อยู่เหนือโลก เป็นอิสระจากการถูกบีบคั้นรัดรั้งของโลกของผู้ที่ผ่านพ้นแนวเขตของปวงชนไปสู่ อริยชน ในส่วนของโลกียธรรมนั้น โดยที่พระพุทธศาสนาได้ให้น้ำหนักและความสำคัญแก่ชีวิตมนุษย์ ซึ่งจะต้องดำรงอยู่ในโลก

ธรรมเป็นอย่างมากไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าโลกุตรธรรม จึงพิจารณามิติทางสังคมว่าเป็นส่วนหนึ่งของคำสอนทางพระพุทธศาสนาด้วย ที่ว่า “วัฒนธรรมแห่งพระพุทธศาสนานั้น มิใช่มีแต่ที่เป็นไปเพื่อปัจเจกภาพ (Individual) อย่างเดียวแต่มีทั้งที่เป็นไปสำหรับสมาคมภาพ (Social – สังคม) ด้วย” (พระไพศาล วิสาโล, 2542) พระพุทธศาสนานั้นมิได้สอนแต่เรื่องชีวิตโดยให้เกี่ยวข้องกับความเป็นจริงตามกฎธรรมชาติอย่างถูกต้องเท่านั้นแต่ยังให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมทางสังคมในฐานะองค์รวมของ “พรหมจรรย์” อีกด้วย โดยการมองตามทรรศนะนี้เห็นว่า แม้การฝึกตนจะเป็นสิ่งที่สำคัญแต่ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) จะเกิดขึ้นได้ก็ต้องอาศัยปัจจัยทั้ง ภายใน และ ภายนอกด้วย ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงมีความหมายในการเป็นหลักแห่งระบบการดำเนินชีวิตที่สมบูรณ์ครอบคลุมทั้งระดับพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา โดยเป็นส่วนหนึ่งของระบบความสัมพันธ์ระหว่างชีวิต - สังคม - ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสามารถเป็นเครื่องมือในการประพฤติปฏิบัติ และมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคล (Individual) กับโลกภายนอก (Social) เพื่อเกื้อกูลระบบการดำเนินชีวิตที่ติงามและพึงปรารถนาอีกด้วย (เรื่องเดียวกัน หน้า 39.) จากการวิเคราะห์บริบทในทางพระพุทธศาสนา จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนานั้นสอดคล้องและเอื้อต่อการดำเนินการในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นส่วนรวม ตามแนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” อันเนื่องมาจากพระราชดำรินั้นตรงกับหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ว่าด้วยการเดินทางสายกลางหรือ มัชฌิมาปฏิปทา เป็น “ข้อปฏิบัติที่พอดี” มีลักษณะแห่งดุลยภาพหรือสมดุล (พระธรรมปิฎก (ป,อ,ปยุตฺโต), 2539) อย่างชัดเจนและข้อปฏิบัติที่พอดี อันเป็นความสมดุลทั้งในแง่การปฏิบัติและทางด้านจิตใจ นั่นก็คือหลักสำคัญพื้นฐานที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงนำมาประยุกต์ใช้ เพื่อแก้ไขวิกฤติของชาติและนำประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ก้าวพ้นวิกฤติเศรษฐกิจและสามารถเดินไปสู่ชีวิตที่ติงาม มีดุลยภาพ ตามหลักพระพุทธศาสนาได้นั่นเอง

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาและวิเคราะห์เรื่อง “การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร” เป็นประเด็นที่มีความจำเป็นและมีความสำคัญอย่างยิ่งในบริบทปัจจุบัน ท่ามกลางสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและทิศทางการพัฒนาของประเทศที่อยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อและเต็มไปด้วยความไม่แน่นอน สังคมไทยจึงต้องการแนวทางในการดำเนินชีวิตที่มีความถูกต้อง มั่นคง และสอดคล้องกับจริยธรรม โดยเฉพาะการยึดหลัก “ปัญญา” และ “ธรรม” ตามแนวทางของพระพุทธศาสนา ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมได้อย่างเป็นระบบ การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมในมิติวิถีพุทธจึงมิใช่เพียงการดำรงชีวิตเพื่อส่วนตน หากยังเป็นการหล่อหลอมจิตสำนึกสาธารณะให้ชาวสวนสามารถดำเนินชีวิตอย่างสมดุล เคารพผู้อื่น ร่วมมือกับชุมชน และสร้างสรรค์สังคมให้น่าอยู่ อันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้งในระดับบุคคล ชุมชน และประเทศชาติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาความรับผิดชอบต่อสังคมของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร
- 2) เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร
- 3) เพื่อพัฒนาการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร

วิธีดำเนินการวิจัย

1) **ขอบเขตเนื้อหา** การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากเอกสาร ปฐมภูมิและทุติยภูมิ การสัมภาษณ์เชิงลึก และร่วมสังเกตกิจกรรมเกี่ยวกับการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธของ ชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร โดยที่ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาการวิจัย ดังนี้

2) **ขอบเขตด้านเนื้อหา** ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาเกี่ยวกับการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธของ ชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ดังนี้ 1) ความรับผิดชอบต่อสังคมของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร 2) เสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร และ 3) พัฒนาการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร

3) ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

โดยผู้วิจัยกำหนดขอบเขตประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interiew) โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบ เจาะจง (purposive sampling) ได้แก่ การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 14 รูป/คน

4) **ขอบเขตด้านพื้นที่** พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร

5) **ขอบเขตด้านระยะเวลา** การวิจัยนี้ เริ่มดำเนินการตั้งแต่ เดือน กรกฎาคม 2567 ถึง มีนาคม 2568

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร” จากการศึกษาวินิจฉัยสามารถสรุปผลได้ ดังนี้

1. **ความรับผิดชอบต่อสังคมของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร** พบว่า ชาวสวนในพื้นที่เป็น กลุ่มเกษตรกรที่มีจิตสำนึกต่อส่วนรวมและดำเนินชีวิตโดยยึดแนวทางพุทธวิถีย่างเด่นชัด โดยสามารถจำแนกลักษณะความรับผิดชอบต่อ สังคมได้ 4 ด้านสำคัญ ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม ชาวสวนนำแนวทางเกษตรกรรมที่ยั่งยืนมาใช้ในการดำเนินอาชีพ การปลูกพืชหมุนเวียน การใช้ปุ๋ยธรรมชาติแทนสารเคมี และการลดการพึ่งพาการผลิตเชิงเดี่ยวเพื่อป้องกันผลกระทบต่อระบบนิเวศ การเลือกแนวทางดังกล่าว สะท้อนความตระหนักในการใช้ทรัพยากรอย่างรับผิดชอบ และมุ่งหมายส่งต่อสิ่งแวดล้อมที่ดีให้กับคนรุ่นหลัง ด้านเศรษฐกิจ ชาวสวนได้ รวมกลุ่มจัดตั้งสหกรณ์หรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อวางแผนการผลิต พัฒนาคุณภาพผลผลิต และเพิ่มช่องทางการตลาดอย่างมีระบบ ตลอดจนส่งเสริมการแบ่งปันองค์ความรู้ในกลุ่ม และพัฒนาอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้ที่มั่นคงและหลากหลาย แนวทางนี้แสดงให้เห็นถึง ความรับผิดชอบต่อเศรษฐกิจตนเองและส่วนรวม ผ่านการลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอกและสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน ด้าน สังคม ชาวสวนมีบทบาทในการพัฒนาสังคม การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส และการมีส่วนร่วมในงานเพื่อ สาธารณประโยชน์ การบูรณะวัด โรงเรียน หรือสถานที่ชุมชน ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงความห่วงใยต่อส่วนรวมและความเป็นพลเมืองที่ดีที่ พร้อมเสียสละเพื่อส่วนรวม ด้านค่านิยมทางพุทธศาสนา ชาวสวนได้น้อมนำหลักธรรม ศีล 5 การเจริญสติ และการให้ทาน มาใช้ในการ ดำเนินชีวิตประจำวัน ควบคู่กับการยึดถือคุณธรรมพื้นฐาน เช่น ความขยันขันแข็ง ความซื่อสัตย์สุจริต ความกตัญญู และการ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เพียงเป็นรากฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข แต่ยังเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีให้กับเยาวชนในชุมชน นอกจากนี้ มี การส่งเสริมและรักvallวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่สอดคล้องกับวิถีพุทธ เช่น การเข้าร่วมงานบุญ ประเพณีท้องถิ่น และกิจกรรมที่ เชื่อมโยงชุมชนกับวัด ช่วยสร้างความสามัคคี ความภาคภูมิใจในท้องถิ่น และความเข้มแข็งของชุมชนโดยรวม ดังนั้น ความรับผิดชอบต่อ สังคมของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้วจึงมิได้จำกัดอยู่เพียงมิติด้านเศรษฐกิจหรือสิ่งแวดล้อม แต่ยังรวมถึงมิติทางสังคมและจิตใจที่หล่อหลอม ด้วยคุณค่าทางพุทธศาสนา ทำให้สามารถพัฒนาชุมชนไปสู่ความยั่งยืนทั้งในระดับครัวเรือนและระดับสังคมโดยรวมได้

2. **การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร** พบว่า กระบวนการที่มีรากฐานจากความเข้าใจในคุณค่าของชีวิต การอยู่ร่วมกันในสังคม และหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา โดยมี ปัจจัย ส่งเสริมที่หลากหลาย ได้แก่ (1) การศึกษาและความรู้ ชาวสวนได้รับการฝึกอบรมจากหน่วยงานรัฐหรือองค์กรชุมชน ทำให้มีความรู้ด้าน

เกษตรยั่งยืน การลดการใช้สารเคมี การปลูกพืชหมุนเวียน และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งสามารถบูรณาการวิถีเกษตรเข้ากับวิถีธรรมได้อย่างกลมกลืน (2) ค่านิยมท้องถิ่น เช่น การทำบุญ การช่วยเหลือเกื้อกูล และการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา ซึ่งหล่อหลอมจิตใจให้มีเมตตาและความเสียสละ อันเป็นหัวใจของความรับผิดชอบต่อสังคม (3) การสนับสนุนจากภาครัฐและองค์กรท้องถิ่น โดยการจัดอบรม ส่งเสริมเกษตรกรอินทรีย์ และโครงการพัฒนาชุมชนที่เน้นการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ช่วยเพิ่มศักยภาพให้ชาวสวนสามารถพัฒนาตนเองและสังคม พร้อมทั้งสร้างแรงจูงใจในการร่วมกิจกรรมเพื่อส่วนรวม (4) ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เมื่อชาวสวนมีรายได้ที่เพียงพอและมั่นคง พวกเขายินดีที่จะสละเวลาและแรงงานเพื่อกิจกรรมสาธารณะ สะท้อนให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจที่ดีและความพร้อมเสียสละเพื่อส่วนรวม (5) หลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะศีล 5 การให้ทาน การเจริญสติ และการปฏิบัติธรรม มีบทบาทในการขัดเกลาจิตใจให้สงบ มีสติ และไม่ยึดติดในผลตอบแทน ส่งผลให้เกิดจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมอย่างแท้จริง (6) ประสบการณ์กิจกรรมชุมชน ไม่ว่าจะเป็นงานบุญ ประเพณี หรือโครงการเพื่อสาธารณะ ล้วนส่งผลต่อการสร้างความรู้สึกผูกพัน ความภาคภูมิใจ และการตระหนักในบทบาทของตนในฐานะสมาชิกของสังคม (7) การสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชน ครอบครัวทำหน้าที่ปลูกฝังพฤติกรรมพื้นฐาน ขณะที่ชุมชนทำหน้าที่เป็นแบบอย่างและแรงจูงใจในการสร้างพฤติกรรมดีงามร่วมกัน เพราะเหตุนี้ การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมในวิถีพุทธของชาวสวนจึงมิใช่เป็นเพียงผลจากคำสอนทางศาสนา หากแต่เป็นกระบวนการที่เกิดจากการบูรณาการระหว่างองค์ประกอบภายในและภายนอกที่สอดคล้องกัน จนเกิดเป็นวิถีชีวิตที่งดงาม สมดุล และยั่งยืนในบริบทของชุมชนเกษตรกรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา

3. พัฒนาการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า เป็นกระบวนการที่ค่อยเป็นค่อยไป มีความต่อเนื่อง เริ่มจากระดับ จิตสำนึกส่วนบุคคล ที่ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะสมาชิกของสังคม ความปรารถนาที่จะช่วยเหลือเพื่อนบ้าน การใส่ใจสิ่งแวดล้อม หรือความตั้งใจในการประกอบอาชีพอย่างสุจริต ซึ่งแม้จะเป็นจุดเริ่มต้นเล็ก ๆ แต่เป็นรากฐานสำคัญของการเปลี่ยนแปลงสู่พฤติกรรมที่มีส่วนร่วมในระดับชุมชน ต่อมาความตระหนักนี้ได้ขยายผลสู่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยวิถีเกษตรยั่งยืน การร่วมงานบุญ งานประเพณี และโครงการสาธารณประโยชน์ กลายเป็นความภาคภูมิใจที่ชาวสวนถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ตนเอง สิ่งนี้มิใช่หน้าที่ตามจารีต แต่เป็นการสะท้อนถึงการ พัฒนาอัตลักษณ์ทางสังคมและจิตวิญญาณ ที่มีรากฐานจากพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะการน้อมนำหลักธรรม การให้ทาน การรักษาศีล 5 การเจริญสติ และการปฏิบัติธรรม มาใช้ในการดำเนินชีวิต ช่วยขัดเกลาจิตใจให้สงบ รอบคอบ และเสียสละโดยไม่หวังผลตอบแทน ก่อให้เกิด จิตสาธารณะ อีกทั้งประสบการณ์ตรงจากกิจกรรมของชุมชน งานบุญและโครงการส่วนรวม มีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างความรู้สึกร่วมกัน ความเข้าใจในบทบาทของตนในสังคม และความเป็นพลเมืองที่ดี นอกจากนี้ มีการสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชน ที่เป็นกลไกเสริมในการปลูกฝังค่านิยมด้านความรับผิดชอบต่อสังคม โดยครอบครัวทำหน้าที่เป็นแหล่งเรียนรู้เบื้องต้น ขณะที่ชุมชนทำหน้าที่เป็นแบบอย่างและแรงจูงใจ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาอย่างสอดคล้องทั้งในระดับปัจเจกและส่วนรวม สุดท้าย ความเข้าใจในแนวคิด “ความรับผิดชอบต่อสังคม” ของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว มิได้จำกัดเพียงการช่วยเหลือผู้อื่น หากแต่เป็นการพัฒนาตนเองควบคู่กับการพัฒนาสังคม ทั้งในมิติของวัตถุและจิตใจ เป็นการดำเนินชีวิตที่ผสมผสานคุณค่าทางศาสนาเข้ากับพฤติกรรมในชีวิตประจำวันอย่างสมดุล และเป็นการสร้างคุณูปการต่อส่วนรวมด้วยเมตตา เสียสละ และความเข้าใจในความเป็นมนุษย์ร่วมกันในสังคม กล่าวได้ว่า พัฒนาการดังกล่าวเป็นกระบวนการเปลี่ยนผ่านที่งดงามจากระดับจิตสำนึกส่วนบุคคลสู่พฤติกรรมร่วมของชุมชน โดยมีหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นศูนย์กลางของการหล่อหลอมพฤติกรรม และกลายเป็นพลังสำคัญในการสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ทั้งทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และคุณธรรม

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร” มีประเด็นอภิปรายผล ดังนี้

1) **ความรับผิดชอบต่อสังคมของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร** พบว่าชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร เป็นกลุ่มเกษตรกรที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคมในหลายมิติ ทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพของพวกเขาสะท้อนให้เห็นถึงจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม โดยยึดหลักพุทธวิธีเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและปฏิบัติตนในสังคม ซึ่งเป็นหนึ่งในแนวทางที่ชาวสวนแสดงออกถึงความ

รับผิดชอบต่อสังคมคือการให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม พวกเขานำวิถีเกษตรกรรมที่ยั่งยืนมาใช้ในการประกอบอาชีพ เช่น การปลูกพืชหมุนเวียน การใช้ปุ๋ยธรรมชาติแทนสารเคมี และการลดการพึ่งพาการเกษตรแบบเร่งผลผลิตซึ่งอาจส่งผลเสียต่อระบบนิเวศ การเลือกใช้น้ำมันทางเลือกไม่เพียงแต่ช่วยรักษาคุณภาพของดินและแหล่งน้ำในพื้นที่เท่านั้น แต่ยังเป็นการแสดงถึงความตระหนักรู้ในหน้าที่ของตนต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัว เพื่อส่งต่อทรัพยากรที่ดีให้กับคนรุ่นหลัง จะเห็นได้ว่าในด้านเศรษฐกิจ ชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้วมีการรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นสหกรณ์และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจร่วมกัน พวกเขาร่วมมือกันวางแผนการผลิต พัฒนาคุณภาพของผลผลิต และเพิ่มช่องทางการตลาดอย่างมีระบบ ทั้งยังส่งเสริมการแบ่งปันความรู้และทักษะระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ตลอดจนการพัฒนาอาชีพเสริมที่ช่วยให้ครัวเรือนมีรายได้หลากหลายและมั่นคงมากยิ่งขึ้น แนวทางเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบต่อเศรษฐกิจของตนเองและชุมชน โดยการไม่พึ่งพาปัจจัยภายนอกมากเกินไป และสามารถยืดหยุ่นได้ในตลาดที่มีความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา นอกจากนี้ ชาวสวนยังมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคมภายในชุมชน พวกเขาให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ เช่น การทำบุญในวันสำคัญทางศาสนา การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส และการมีส่วนร่วมในโครงการเพื่อสาธารณประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็นการปรับปรุงวัด โรงเรียน หรือพื้นที่สาธารณะภายในหมู่บ้าน การกระทำเหล่านี้แสดงออกถึงจิตสำนึกของการเป็นพลเมืองที่ดี ซึ่งมองเห็นคุณค่าของการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และตระหนักในบทบาทของตนในฐานะสมาชิกของสังคม ที่สะท้อนถึงความรับผิดชอบต่อสังคมของชาวสวน คือการยึดถือค่านิยมพื้นฐานที่ส่งเสริมคุณธรรม เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สิ่งเหล่านี้ไม่เพียงเป็นรากฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข แต่ยังช่วยปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีให้กับคนรุ่นใหม่ในชุมชน นอกจากนี้ ชาวสวนยังส่งเสริมและรักชาติวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรมพื้นบ้าน ซึ่งช่วยสร้างความสามัคคี ความภาคภูมิใจในถิ่นฐาน และความเข้มแข็งของชุมชนในระยะยาว เพราะเหตุนี้ ความรับผิดชอบต่อสังคมของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้วได้จำกัดอยู่แค่บทบาททางเศรษฐกิจหรือสิ่งแวดล้อมเท่านั้น หากแต่ครอบคลุมถึงจิตสำนึกในการพัฒนาสังคม การดำรงไว้ซึ่งคุณธรรมและค่านิยมอันดีงามของชุมชน วิถีชีวิตที่ผสมผสานระหว่างการทำงานเกษตรกับหลักธรรมทางพุทธศาสนา ทำให้ชาวสวนกลุ่มนี้สามารถสร้างสรรค์สังคมที่เข้มแข็ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรัชยา ศิริวัฒน์ (“ความรับผิดชอบต่อสังคม : บทบาทหนึ่งที่สำคัญของทุกองค์การจริงหรือ?” หน้า 52-66), ศึกษาเรื่อง ความรับผิดชอบต่อสังคม : บทบาทหนึ่งที่สำคัญของทุกองค์การจริงหรือ? พบว่า การบริหารจัดการองค์การในศตวรรษที่ 21 มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจากองค์การต่างๆ ต้องเผชิญกับกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ทำให้ โลกไร้พรมแดน (Borderless World) ด้วยระบบเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารส่งผลให้ประชาคมโลกสามารถเรียนรู้ ข้อมูลข่าวสาร ความเคลื่อนไหว และปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วดังที่ทิววรรณ หล่อสุวรรณรัตน์ (2551, หน้า 4) กล่าวว่า เนื่องจากข้อจำกัดเกี่ยวกับคุณภาพการบริการ กระบวนการทำงาน ความไม่โปร่งใสในการทำงาน ประกอบกับกระแสความนิยมในเรื่องเครื่องมือการจัดการ และความต้องการได้รับการยอมรับจากสาธารณชน หรือองค์การอื่นๆ เป็นผลให้องค์การต่างๆ จำเป็นต้องปรับตัวให้ก้าวทันกับการเปลี่ยนแปลงและสร้างรายได้เปรียบในการแข่งขันอยู่ตลอดเวลา ด้วยเหตุนี้ผู้บริหารองค์การทั้งภาครัฐและภาคเอกชนจึงจำเป็นต้องแสวงหารูปแบบหรือเครื่องมือการจัดการ (Management Tools) มาปรับใช้ในการบริหารจัดการเพื่อปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพที่เป็นสำหรับเครื่องมือการจัดการที่ได้รับความนิยมมีมากมาย อาทิเช่น การบริหารคุณภาพทั้งองค์การ (Total Quality Management : TQM) ระบบมาตรฐานคุณภาพ ISO 9000 ไคเซ็น (Kaizen) 5 ส. (5 S.) การรี้อปรับระบบ (Reengineering) การบริหารเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management) การประเมินผลองค์การแบบสมดุล (Balanced Scorecard) การจ้างหน่วยงานภายนอก (Outsourcing) การบริหารการเปลี่ยนแปลง (Change Management) การพัฒนาคุณภาพการจัดการภาครัฐ (Public Sector Management Quality Award : PMQA) และความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility : SR) เป็นต้น ทั้งนี้เพราะเอสอาร์ หรือซีเอสอาร์เป็นความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์การทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นอย่างใด องค์การที่ไม่แสวงหากำไร หรือองค์การภาครัฐก็ตาม ต่างก็ต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมด้วยกันทั้งนั้น ซึ่งในที่นี้จะนำเสนอเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมใน 9 ประเด็น คือ (1) ความหมายของความรับผิดชอบต่อสังคม (2) ความเป็นมาของความรับผิดชอบต่อสังคม (3) แนวคิดการสร้าง ความรับผิดชอบต่อสังคม (4) ปัจจัยที่ทำให้้องค์การต้องแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม (5) ประเภทของความรับผิดชอบต่อสังคม (6) หลักการสร้างรับผิดชอบต่อสังคมขององค์การระหว่างประเทศ ISO (7) องค์ประกอบของความรับผิดชอบต่อสังคม (8) กลยุทธ์ในการสร้างรับผิดชอบต่อสังคม และ (9) กรณีตัวอย่างการสร้างรับผิดชอบต่อสังคมในหน่วยงานภาครัฐ

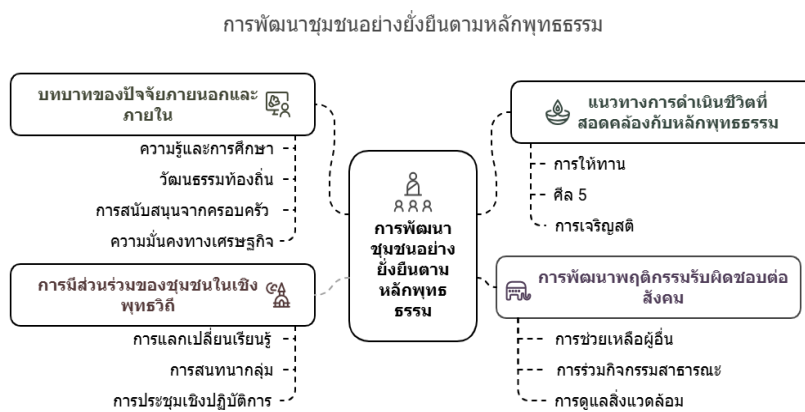
2) การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร พบว่าการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมในแนวทางวิถีพุทธของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว เป็นกระบวนการที่มีความลึกซึ้งและมีรากฐานจากความเข้าใจในคุณค่าของชีวิต การอยู่ร่วมกันในสังคม และหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ซึ่งปัจจัยที่ส่งเสริมพฤติกรรมดังกล่าวนี้ มีความหลากหลาย ทั้งในด้านความรู้ ค่านิยม ทรัพยากรสนับสนุน และประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน ประการแรก การศึกษาและความรู้ เป็นรากฐานสำคัญที่ช่วยให้ชาวสวนมีความเข้าใจในเรื่องการเกษตรที่ยั่งยืนและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การเข้ารับการศึกษาอบรมจากหน่วยงานรัฐหรือองค์กรชุมชนช่วยให้ชาวสวนสามารถปรับใช้ความรู้ในการพัฒนาทั้งชีวิตส่วนตัวและส่วนรวม พวกเขาได้นำความรู้ด้านการปลูกพืชหมุนเวียน การลดใช้สารเคมี และการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีจิตสำนึก ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการบูรณาการวิถีเกษตรกับวิถีธรรมได้อย่างลงตัว ประการต่อมา คือ ค่านิยมท้องถิ่น ที่ฝังรากลึกในชุมชน เช่น การทำบุญ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา ค่านิยมเหล่านี้ไม่เพียงส่งเสริมความสามัคคีในชุมชนเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการหล่อหลอมจิตใจให้มีความเมตตาและพร้อมเสียสละเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของความรับผิดชอบต่อสังคม นอกจากนี้ การสนับสนุนจากภาครัฐและองค์กรท้องถิ่น ก็มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ ส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ และดำเนินโครงการพัฒนาชุมชนที่เน้นการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน สิ่งเหล่านี้ช่วยเพิ่มศักยภาพให้กับชาวสวน ทำให้พวกเขามีโอกาสในการพัฒนาทั้งตนเองและสังคมในภาพรวม ขณะเดียวกันยังเป็นการสร้างแรงจูงใจและความมั่นใจในการร่วมกิจกรรมเพื่อส่วนรวม เพราะในด้านเศรษฐกิจมีความมั่นคงทางรายได้ ถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยเสริมที่สำคัญ เมื่อชาวสวนมีรายได้ที่เพียงพอและมั่นคง พวกเขาสามารถแบ่งปันทรัพยากร เวลา และร่างกายในการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนได้อย่างเต็มที่ โดยไม่ต้องกังวลกับภาระส่วนตัว ซึ่งสะท้อนถึงความเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจที่เข้มแข็งกับความพร้อมในการเสียสละเพื่อสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีบทบาทอย่างลึกซึ้งคือหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักการสำคัญ เช่น ศีล 5 การให้ทาน การเจริญสติ และการปฏิบัติธรรม หลักธรรมเหล่านี้ช่วยขัดเกลาจิตใจของชาวสวนให้มีความสงบ มีสติ และเห็นคุณค่าของการทำดีต่อผู้อื่น โดยไม่ยึดติดกับผลตอบแทน ซึ่งก่อให้เกิดจิตสาธารณะและความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างแท้จริง อีกทั้ง ประสบการณ์ในการร่วมกิจกรรมของชุมชน เช่น งานบุญ งานประเพณี หรือโครงการสาธารณประโยชน์ ก็เป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างจิตสำนึกแห่งความเป็นพลเมืองที่ดี การได้ลงมือทำร่วมกับคนในชุมชนช่วยหล่อหลอมความรู้สึกผูกพันและความรับผิดชอบต่อหมู่บ้านและสังคม ทำให้เกิดความสามัคคีและความภาคภูมิใจในการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่เข้มแข็ง ในการสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชน ก็เป็นปัจจัยที่มีบทบาทอย่างยิ่งในการปลูกฝังค่านิยมด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว ถือเป็นแหล่งเรียนรู้แรกที่หล่อหลอมพฤติกรรมและทัศนคติของแต่ละบุคคล ในขณะที่ชุมชนก็ทำหน้าที่เป็นแบบอย่างและเป็นแรงกระตุ้นให้ชาวสวนมุ่งมั่นพัฒนาตนเองและร่วมสร้างสังคมที่ดี เพราะเหตุนี้ การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมในวิถีพุทธของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้วมิใช่เพียงการปลูกฝังผ่านคำสอน แต่เป็นกระบวนการที่เกิดจากปัจจัยหลายด้าน ทั้งภายในและภายนอก ที่หล่อหลอมให้ชาวสวนมีจิตใจที่งดงาม พร้อมที่จะเสียสละเพื่อส่วนรวม และดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าตามแนวทางพุทธศาสนา ซึ่งถือเป็นรากฐานที่มั่นคงของการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิภาดา วีระสัมฤทธิ์ ศึกษาเรื่อง ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร (CSR) ที่มีผลต่อความจงรักภักดีของลูกค้าของบริษัท แอดวานซ์ อินโฟร์ เซอร์วิส จำกัด (มหาชน) ผลการทดสอบสมมติฐาน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 พบว่า 1. ความจงรักภักดีด้านสัดส่วนระยะเวลาการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ภายในเครือข่าย AIS มีความสัมพันธ์กับ การศึกษาและความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรด้านการกำกับดูแลกิจการที่ดี 2. ความจงรักภักดีด้านการเปลี่ยนระบบเครือข่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่มีความสัมพันธ์กับ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรด้านการกำกับดูแลกิจการที่ดี และการร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม 3. ความจงรักภักดีด้านการบอกต่อผู้อื่นให้มาใช้บริการเครือข่าย AIS มีความสัมพันธ์กับ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรด้านการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม 4. ความจงรักภักดีด้านความรู้สึกลึกซึ้งเมื่อมีผู้อื่นพูดถึงเครือข่าย AIS ในทางที่ไม่ดีมีความสัมพันธ์กับ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรด้านการกำกับดูแลกิจการที่ดี 5. ความจงรักภักดีด้านความภูมิใจในสิทธิประโยชน์ที่ได้รับจากสิทธิ AIS Plus หรือสิทธิลูกค้า Serenade มีความสัมพันธ์กับ อายุ การศึกษา อาชีพ ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรด้านความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค และการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม (วิภาดา วีระสัมฤทธิ์, 2553, บทคัดย่อ)

3) พัฒนาการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร พบว่าการพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมในแนวทางวิถีพุทธของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว มิได้เกิดขึ้นโดยฉับพลัน แต่เป็นกระบวนการที่ค่อยเป็นค่อยไป มีความต่อเนื่อง ซึ่งเริ่มต้นจากระดับจิตสำนึกส่วนบุคคล และค่อย ๆ ขยายผลสู่การมีบทบาทร่วมในการพัฒนาสังคมในวงกว้าง พัฒนาการนี้เป็นภาพสะท้อนของการเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรม และการเติบโตทางจิตวิญญาณของชาวสวนที่ดำรงชีวิตอยู่ภายใต้บริบทของศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ในระยะแรก ชาวสวนจำนวนมากเริ่มต้นด้วยการ ตระหนักรู้ในบทบาทและหน้าที่ของตนเองในฐานะสมาชิกของสังคม โดยมีจุดเริ่มจากความรู้สึกส่วนตัว ความปรารถนาที่จะช่วยเหลือเพื่อนบ้าน การใส่ใจสิ่งแวดล้อมรอบตัว หรือความตั้งใจในการทำงานอย่างสุจริต ความตระหนักรู้เช่นนี้ แม้จะเป็นเพียงระดับปัจเจก แต่กลับเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งต่อมาได้พัฒนาไปสู่ความร่วมมือในระดับชุมชนและการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการพัฒนาสังคม ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของพัฒนาการนี้คือ การน้อมนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพ ชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้วได้นำหลักการของ “การให้ทาน” มาใช้ในการช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน การแบ่งปันผลผลิต การร่วมบริจาคในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน นอกจากนี้ การรักษาศีล โดยเฉพาะศีล 5 และการเจริญสติ ช่วยขัดเกลาจิตใจให้มีความสงบ รอบคอบ และสามารถควบคุมตนเองในการเผชิญกับปัญหาและความเปลี่ยนแปลงในชีวิต ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้เป็นรากฐานสำคัญของการมีพฤติกรรมที่รับผิดชอบต่อสังคมที่สำคัญ คือ การมีส่วนร่วมของชาวสวนในกิจกรรมเพื่อส่วนรวม เช่น การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยใช้วิถีเกษตรที่ยั่งยืน การเข้าร่วมในกิจกรรมชุมชน เช่น งานบุญ งานประเพณี และโครงการเพื่อสาธารณประโยชน์ ตลอดจนการร่วมรักษาและส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น สิ่งเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงหน้าที่ตามจารีต แต่กลายเป็นความภาคภูมิใจที่ชาวสวนถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ในวิถีชีวิตของตน การมีส่วนร่วมดังกล่าวจึงไม่เพียงแต่สร้างประโยชน์ต่อส่วนรวม แต่ยังหล่อหลอมความเป็นพลเมืองที่ดีให้เกิดขึ้นในทุกระดับของสังคม ก็คือ ความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นเกี่ยวกับแนวคิด “ความรับผิดชอบต่อสังคม” ในมุมมองของชาวสวนตำบลเจ็ดริ้วนั้น ความรับผิดชอบต่อสังคมไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่การช่วยเหลือผู้อื่นเท่านั้น แต่คือการพัฒนาตนเองควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคมอย่างมีคุณภาพ ทั้งในด้านวัตถุและจิตใจ เป็นการดำเนินชีวิตที่ผสมผสานคุณค่าทางศาสนาเข้ากับพฤติกรรมประจำวัน และเป็นการสร้างคุณูปการต่อส่วนรวมด้วยความเมตตา ความเสียสละ และความเข้าใจในความเป็นมนุษย์ร่วมสังคมเดียวกัน จะเห็นได้ว่า พัฒนาการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว เป็นการเปลี่ยนผ่านที่งดงามจากระดับจิตสำนึกของปัจเจก สู่วัฒนธรรมร่วมในระดับชุมชน โดยมีหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นแกนกลางของการขัดเกลาจิตใจและหล่อหลอมพฤติกรรม ความเข้าใจในความรับผิดชอบต่อสังคมในมิติที่ลึกซึ้งขั้นนี้ ได้กลายเป็นพลังสำคัญในการสร้างชุมชนที่ไม่เพียงแต่เข้มแข็งทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม หากแต่ยังเปี่ยมด้วยคุณธรรม ความสามัคคี และความหวังอันยั่งยืนของชนในท้องถิ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมงคล ชยธมโม (สุยะพรหม) (พระมงคล ชยธมโม (สุยะพรหม) 2565) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชน ในหมู่บ้านรักษาศีล 5 ต้นแบบ จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า 1. การพัฒนาเยาวชนของหมู่บ้านรักษาศีล 5 พบว่ามีการพัฒนาในลักษณะของการอบรมเยาวชนโดยสถาบันการศึกษานำเยาวชนเข้ารับการอบรมในวัดประจำหมู่บ้านทั้ง 3 หมู่บ้าน โดยมีกระบวนการ คือ 1. Input ประกอบด้วย 1) ด้านความรู้ มีการให้ความรู้เยาวชนในเรื่อง “กฎแห่งกรรม และ ธรรมกถาสังใจ” “พระพุทธศาสนากับการแก้ไขปัญหาดังสังคม” เพื่อให้เยาวชนสามารถนำหลักธรรมไปแก้ปัญหาได้อย่างถูกวิธีเมื่อเกิดปัญหาขึ้น, 2) ด้านพฤติกรรม ได้มีกิจกรรมการอบรมเยาวชนเพื่อส่งเสริมด้านพฤติกรรมเพื่อให้เยาวชนมีพฤติกรรมที่ดีและ 3) ด้านทัศนคติ เยาวชนที่เข้ารับการอบรมมีทัศนคติที่ทำให้เกิดความเชื่อว่าเป็นไปได้ดีที่จะได้ช่วยเหลือจากความรู้เรื่องกฎแห่งกรรม พวกเขา มีความเห็นว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสามารถแก้ไขปัญหาคือ และสามารถฝึกคนให้เป็นผู้นำมีความสำคัญต่อสังคมได้ 2. Process กระบวนการการอบรม ชั้นที่ 1 ชั้นรับมอบตัวเด็กและเยาวชน ชั้นที่ 1 ดำเนินการฝึกอบรม ชั้นที่ 3 ชั้นประเมินผลการอบรม ทำแบบประเมิน โดยการแจกแบบสอบถาม 3. Output จากการอบรมเยาวชนของวัดประจำหมู่บ้านรักษาศีล 5 ต้นแบบทั้ง 3 หมู่บ้าน มีความรู้ มีพฤติกรรม และมีทัศนคติ ดังนี้ 1) ด้านความรู้ เยาวชนได้ความรู้เรื่องกฎแห่งกรรม ทุกคนมีกรรมเป็นของตนย่อมได้รับผลของกรรมนั้นทำดีจะได้ดีทำชั่วจะได้ชั่ว 2) ด้านพฤติกรรม เยาวชนมีความกล้าต่อการทำความชั่วมากขึ้นเพราะมีความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม 3) ด้านทัศนคติเยาวชนเห็นสภาพความเป็นจริงของสังคมมากขึ้น 2. ความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนในหมู่บ้านรักษาศีล 5 ต้นแบบนี้ซึ่งจะต้องประกอบไปด้วย ความกตัญญูกตเวทิตี ความเป็นผู้มีระเบียบวินัย ความสามัคคี และหน้าที่และ รับผิดชอบต่อสังคม คือเยาวชนต้องมีคุณธรรมได้แก่การเสียสละต่อส่วนรวมการมีระเบียบวินัยและรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมและตนเองเป็นคนที่มี

ความซื่อสัตย์สุจริตไม่ประพฤติผิดศีลธรรม 3. วิเคราะห์ความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชน ในหมู่บ้านรักษาศีล 5 ต้นแบบ การใช้หลักธรรม ในการพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนในหมู่บ้านรักษาศีล 5 ต้นแบบ ในจังหวัดเชียงใหม่ แบ่งเป็น 4 ด้าน คือ แนวทางการพัฒนาด้านการพัฒนาด้านความกตัญญูกตเวทีย ใช้หลักธรรมคือบุคคลหาได้ยาก 2 อย่าง ได้แก่ กตัญญู กตเวทีย แนวทางการพัฒนาด้านการสร้างระเบียบวินัยแก่เยาวชน โดยใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะวิริยะ จิตตะ วิมังสา แนวทางการพัฒนาด้านความสามัคคี และ แนวทางการพัฒนาด้านหน้าที่ และความรับผิดชอบต่อสังคม โดยใช้หลักธรรมสังคหะวัตถุ 4 (พระมงคล ชยธมโม (สุยะพรม), 2565, บทคัดย่อ)

องค์ความรู้ของการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร” สามารถสรุปองค์ความรู้ได้ดังนี้



แผนภาพที่ 1 การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร

จากการวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธของชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร” สามารถสรุปองค์ความรู้เชิงวิชาการอย่างกระชับได้ดังนี้

1) ชาวสวนในตำบลเจ็ดริ้วได้นำหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เช่น การให้ทาน การรักษาศีล 5 และการเจริญสติ มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพ ส่งผลให้เกิดความสงบทางใจ ความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน และการทำความดีโดยไม่หวังผลตอบแทน อันเป็นรากฐานของความรับผิดชอบต่อสังคม

2) พฤติกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของชาวสวนเกิดจากการปลูกฝังอย่างต่อเนื่อง ไม่ใช่เพียงเหตุการณ์เฉพาะกิจ แต่เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต เช่น การช่วยเหลือเพื่อนบ้าน การร่วมกิจกรรมสาธารณะ และการดูแลสิ่งแวดล้อม แสดงให้เห็นถึงจิตสำนึกในบทบาทของตนในฐานะสมาชิกของสังคม

3) การใช้กระบวนการมีส่วนร่วมแบบพุทธวิถี เช่น การจัดเวทีสนทนาและการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน เพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การร่วมตัดสินใจ และการพัฒนาร่วมกัน ซึ่งสร้างพลังชุมชนที่ยั่งยืน

4) การเสริมสร้างพฤติกรรมดังกล่าวได้รับการเกื้อหนุนจากหลายปัจจัย ได้แก่ ความรู้และการศึกษา ค่านิยมท้องถิ่น การสนับสนุนจากครอบครัวและหน่วยงานภายนอก รวมถึงความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ซึ่งล้วนเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบและส่งผลให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

5) ชาวสวนได้นำหลักพุทธศาสนา เช่น ความพอเพียง ความสมดุล และการไม่เบียดเบียน มาประยุกต์ใช้ในการเกษตรและการดำเนินชีวิต อาทิ การปลูกพืชหมุนเวียน การลดใช้สารเคมี และการรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และแสดงให้เห็นถึงจิตสำนึกทางพุทธที่แท้จริงในมิติของการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1.1 ภาครัฐควรส่งเสริมการจัดตั้ง ศูนย์การเรียนรู้วิถีชีวิตชาวสวนตามหลักพุทธธรรม ในชุมชน โดยสนับสนุนทั้งงบประมาณและองค์ความรู้
- 1.2 บูรณาการแนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” และ “การเกษตรวิถีพุทธ” เข้ากับหลักสูตรการศึกษาท้องถิ่น ระดับประถม-มัธยม
- 1.3 ส่งเสริมบทบาทของวัดในการเป็นศูนย์กลางจริยธรรมร่วมกับเครือข่ายเกษตรกรและองค์การบริหารส่วนตำบล
- 1.4 กำหนดแนวทางสนับสนุนเชิงนโยบายที่ยั่งยืน เช่น โครงการ “เกษตรวิถีพุทธต้นแบบ” หรือ “ตลาดพอเพียงของชุมชน”

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

- 2.1 นำข้อมูลไปใช้พัฒนา กิจกรรมส่งเสริมศีลธรรมและคุณธรรม สำหรับชาวสวนในรูปแบบอบรม เวทีสาธารณะ หรือ สื่อมัลติมีเดีย
- 2.2 พัฒนาแนวทางการส่งเสริม CSR (Corporate Social Responsibility) แบบท้องถิ่นผ่านกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
- 2.3 สร้างเครื่องมือวัดระดับความรับผิดชอบต่อสังคมในวิถีพุทธของชาวสวน เพื่อประเมินผลและต่อยอดเชิงปฏิบัติ
- 2.4 ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนา แผนยุทธศาสตร์ตำบล ด้านศีลธรรมและการเกษตรยั่งยืน

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

- 3.1 ศึกษาเปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อสังคมของกลุ่มอาชีพอื่น ๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มชาวประมง หรือกลุ่มค้าขาย
- 3.2 ขยายการวิจัยไปยังพื้นที่ใกล้เคียงเพื่อเปรียบเทียบแนวปฏิบัติและบริบททางวัฒนธรรม
- 3.3 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นกับพฤติกรรมทางสังคมของชาวสวน
- 3.4 วิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ร่วมกับกลุ่มชาวสวนในการสร้างกิจกรรมเสริมสร้างวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง และวัดผลได้

เอกสารอ้างอิง

- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2539). **ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระไพศาล วิสาโล. (2542). **พระธรรมปิฎกกับอนาคตของพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: กองทุนมูลนิธิธรรม.
- พระมงคล ชยธมโม (สุยะพรหม). (2565). “การพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชน ในหมู่บ้านรักษาศีล 5 ตำบล **จังหวัดเชียงใหม่**.” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มนูญ มุกข์ประดิษฐ์. (2542). **จิตวิทยาตามแนวพระราชดำริ**. กรุงเทพมหานคร: คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิรัชยา ศิริวัฒน์. (2547) **การประเมินผลประสิทธิภาพการให้บริการของงานบริการการศึกษา คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง**. คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง:กรุงเทพฯ.
- วิภาดา วีระสัมฤทธิ์. (2553). “**ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร (CSR) ที่มีผลต่อความจงรักภักดีของลูกค้าของบริษัท แอดวานซ์ อินโฟร์ เซอร์วิส จำกัด (มหาชน)**.” สารนิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.(2540). **แนวความคิดการพัฒนาประเทศ. (สศช.)** กรุงเทพมหานคร.
- สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.). (2545). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9**. กรุงเทพมหานคร.
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (สำนักงาน กปร.) (2540). **แนวคิดและทฤษฎีการพัฒน์อันเนื่องมาจากพระราชดำริ**. กรุงเทพมหานคร :บริษัท 21 เซ็นจูรี่.
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.). (2530). **พระเจ้าอยู่หัวกับการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร.